

Ανασκαλίζοντας τις μνήμες μου για το Θωμά

Σέργιος Θεοδωρίδης

Ομ. Καθηγητής, Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, ΕΚΠΑ

Μόλις έκλεισε το τηλέφωνο και μετά τη φράση μου «είναι μεγάλη μου χαρά και τιμή να γράψω/μιλήσω για το Θωμά», άρχισε η διαδικασία ανάκλησης των γεγονότων από την μνήμη. Και η ανθρώπινη μνήμη, σε αντίθεση με την μνήμη των υπολογιστών που διδάσκουμε στις αίθουσες και γράφουμε στα συγγράμματα, είναι φορτισμένη με συναισθήματα, και πάνω απ' όλα, κάθε τι που υπάρχει εκεί είναι «επενδυμένο» με σημασίες. Τα συναισθήματα δύσκολα μπορούν να περιγραφούν με λέξεις. Προδίδονται όμως έμμεσα, από το ασύνειδο ύφος της γραφής και του λόγου, από τον τρόπο που ρέουν οι λέξεις αλλά και από τις ίδιες τις σημασίες με τις οποίες χρωμάτισε ο χρόνος, στο πέρασμά του, τα ψυχρά γεγονότα.

Και το κουβάρι που άρχισε να ξετυλίγει το χρόνο ξεκίνησε με το ερώτημα: Τι ήταν και τι είναι ο Θωμάς για μένα; Γιατί μόνο γ' αυτό μπορώ να γράψω. Είναι συνάδελφος, φίλος, δάσκαλος, επιστήμονας, ηγέτης; Ναι, ήταν και είναι όλα αυτά μαζί.

Πριν γνωρίσω το Θωμά άκουσα το γέλιο του. Από ένα διπλανό γραφείο όπου είχα έλθει για μία συνεργασία, πριν ακόμη εκλεγώ στο τμήμα Πληροφορικής. Αργότερα, και όσο περνούσε ο χρόνος και γνώριζα το Θωμά ως συνάδελφο, και μετέπειτα ως φίλο, συνειδητοποίησα ότι αυτό το γέλιο είναι ο καθρέφτης του Θωμά. Ένα γέλιο που ενώνει, ένα γέλιο που σπάει τον πάγο, ένα γέλιο αβίαστο και αυθόρμητο που πάντα χρωματίζει ανθρώπινα κάθε συζήτηση, όσο σοβαρή και να είναι, αλλά και που αποφορτίζει κάθε αντιπαράθεση.

Ο Θωμάς πήρε τη σκυτάλη από τους σημαντικούς και φωτισμένους Δασκάλους που δημιούργησαν το Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, από προϋπάρχουσες δομές στα τμήματα Μαθηματικών και Φυσικής, τούς αείμνηστους Κώστα Καρούμπαλο, και Νίκο Αποστολάτο και τον κ. Γιώργο Φιλοκύπρου. Αυτοί έβαλαν τα θεμέλια, έθεσαν τις αρχικές συνθήκες όπως λέμε όταν διδάσκουμε τους αλγορίθμους. Ο Θωμάς ανέλαβε την προεδρία του Τμήματος το 2000, αν και ουσιαστικά προήδρευε από το 1998, όταν ο τότε πρόεδρος, κ. Φιλοκύπρου, ανέλαβε την αντιπρυτανεία. Ο Θωμάς παρέμεινε στην προεδρία μέχρι το 2003, οπότε ανέλαβε γραμματέας του τότε Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) στο υπουργείο Παιδείας. Μία θέση καίρια και για το ίδιο το τμήμα, όσον αφορά σε χρηματοδοτήσεις υποδομών και προγραμμάτων. Επανήλθε στην Προεδρία το 2006 και παρέμεινε μέχρι το 2010, οπότε εξελέγη αντιπρύτανης. Ήταν η πριν την οικονομική κρίση εποχή. Ήταν η εποχή της δεκαετίας του 2000, που υπήρξε διάχυτη μια αίσθηση στην κοινωνία ότι η Ελλάδα γυρίζει σελίδα. Ότι η Ελλάδα «μπορεί». Κάποιοι το ερμήνευαν ότι το Ελληνικό Πανεπιστήμιο μπορεί να προβάλει ανάμεσα στα κορυφαία στον κόσμο. Και ο Θωμάς ήταν μέρος αυτού του αφηγήματος. Είχε ενστερνιστεί το όραμα και ήταν έμπλεος της «μεγάλης» ιδέας. Να κάνουμε κάτι πέρα από τις προσωπικές μας φιλοδοξίες και την προσωπική μας προβολή. Να κάνουμε κάτι συλλογικά, κάτι που να αξίζει και να το παραδώσουμε στη κοινωνία. Εδώ βρίσκεται και η πεμπτούσια του οράματος του Θωμά, ενός οράματος που καθόρισε την πορεία του όχι μόνο ως προέδρου του τμήματος αλλά κι ως αντιπρύτανη. Είναι το «όλο» που νοηματοδοτεί το επιμέρους, το ατομικό. Το

Πανεπιστήμιο δεν μπορεί να είναι ένα σύνολο ατόμων που ο κάθε ένας επικεντρώνεται στη δική του έρευνα, κι αν θέλετε, στο δικό του μικρόκοσμο. Το πανεπιστήμιο, αν είναι να εκπληρώσει τον αξιακό κοινωνικό του ρόλο, δεν νοείται παρά μόνο ως συνισταμένη της δημιουργικής συνεισφοράς υψηλής στάθμης επιστημόνων και δασκάλων που, όμως, θα συνεργάζονται και θα διακατέχονται από ένα κοινό όραμα. Το όραμα δημιουργίας μιας κριτικής επιστημονικής μάζας που θα δρα αφενός ως πόλος έλξης υψηλής στάθμης επιστημόνων αλλά, ταυτόχρονα, και ως πηγή διάχυσης της επιστήμης, των γραμμάτων και της τεχνολογίας προς την κοινωνία. Αν η Ελλάδα είναι να γίνει μέρος της επιστημονικής και τεχνολογικής πρωτοπορίας, δεν μπορεί παρά να δημιουργήσει δομές επιστημονικής αριστείας σε αμφίδρομη σχέση με την κοινωνία, στην πολιτιστική, στην οικονομική και στην παραγωγική διάστασή της.

Διαπνεόμενος από αυτό το όραμα, ο Θωμάς δρομολόγησε συζητήσεις. Στην αρχή πόρτα-πόρτα. Συζήτηση με τον καθένα μας χωριστά. Σιγά σιγά γινόμαστε πιο πολλοί. Έχτιζε το ρεύμα. Έσπαγε τα στεγανά. Στη συνέχεια άρχισαν συναντήσεις σε σπίτια, με το κρασάκι, με τους μεζέδες, με τα αστεία και τα γέλια, που όμως συνυφαίνονταν με τις σοβαρές συζητήσεις, με τα «πώς», και με τα «που» και με τα «γιατί». Για την οργάνωση του τμήματος και για τους στόχους. Σαν ηγέτης, ήξερε ότι για να πετύχεις τους στόχους χρειάζεται σύμπνοια, λείανση αντιθέσεων και σφυρηλάτηση ενός κοινού οράματος. Ένα όραμα για ένα τμήμα που θα λειτουργούσε με τα διεθνή πρότυπα και πέρα από τα κατάλοιπα του συστήματος της καθηγητικής φεουδαρχίας, που σε μεγάλο βαθμό την εποχή εκείνη, ακόμη, δέσποζε στο Ελληνικό Πανεπιστήμιο. Ο Θωμάς έγινε ο «μπροστάρης» που κινητοποίησε όλους τους άλλους από εμάς.

Το εγχείρημα δεν ήταν εύκολο, και στη ζωή δεν υπάρχουν παρθενογενέσεις. Υπήρξαν αντιστάσεις, προσωπικοί σχεδιασμοί, παγιωμένες νοοτροπίες, ακόμη και υπονομεύσεις που έπρεπε να αντιμετωπιστούν. Τίποτε δεν είναι αγγελικά πλασμένο. Ο Θωμάς όμως γνώριζε πώς να ισορροπεί και να χτίζει γέφυρες, ώστε το πέρασμα στο μέλλον να γίνει χωρίς «απώλειες». Από τη μια πλευρά, να φέρουμε στο τμήμα νέο αίμα, νέους επιστήμονες με διεθνούς εμβέλειας επιστημονικό έργο, πέρα από τις ισοπεδοτικές πρακτικές τις «μικρότητας» “φέρε τον δικό σου να φέρω τον δικό μου”. Ταυτόχρονα, όμως, να μην ξεχάσουμε τού παλαιότερους συναδέλφους. Αυτούς που δεν τους δόθηκαν οι ευκαιρίες αλλά και που ταυτόχρονα έβαλαν τις «πλάτες» για να γίνει το τμήμα στα πρώτα βήματά του. Να έλθουν οι νέοι, αλλά και να βοηθήσουμε του παλιούς να ενεργοποιήσουν τις ικανότητές τους και τα ταλέντα τους. Αν θέλεις να ανθίσεις, δεν ξεχνάς τις ρίζες που σε πότισαν.

Έτσι κι έγινε. Ένα πραγματικό γίνεσθαι με τη συμμετοχή της πλειοψηφίας. Στο τέλος της δεκαετίας του 90 εκπονείται μελέτη από εξειδικευμένη εταιρεία, σχετικά με την αναγνωρισιμότητα του τμήματος απευθυνόμενοι α) σε επαγγελματίες της Πληροφορικής β) σε νέους τελειόφοιτους Λυκείου που ετοιμάζονταν για τις εισαγωγικές και γ) στο ευρύτερο κοινό. Τα αποτελέσματα της μελέτης ήταν μάλλον αποκαρδιωτικά, γιατί το τμήμα ήταν σχεδόν άγνωστο. Ένα μεγάλο μέρος των ερωτηθέντων δεν γνώριζε την ύπαρξή του κι αν το είχαν ακούσει δεν ήξεραν τίποτε περισσότερο γι αυτό. Στη συνέχεια, με βάση τη μελέτη αυτή εκπονήθηκε το στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης του τμήματος που αφορούσε σε υλικοτεχνικές και κτηριακές υποδομές και τον προσανατολισμό του τμήματος σε σύγχρονες επιστημονικές περιοχές και προσέλκυση υψηλής στάθμης επιστημόνων. Ταυτόχρονα

αφορούσε και στον εκσυγχρονισμό του προγράμματος σπουδών, όχι μόνο στη θεματική αλλά και στην παιδαγωγική διάσταση. Οι εργασίες των φοιτητών κατά τη διάρκεια του έτους υιοθετήθηκαν σχεδόν σε όλα τα μαθήματα, παράλληλα με τις διαλέξεις και τα εργαστήρια. Νέα εργαστήρια δημιουργήθηκαν και ο εξοπλισμός εκσυγχρονίστηκε, μέσα από χρηματοδοτήσεις του ΚΠΣ. Δημιουργήθηκε οργανόγραμμα λειτουργίας του τμήματος με θέσεις ευθύνης και υιοθετήθηκε, από το 2000, η διαδικασία αξιολόγησης των διδασκόντων από τους φοιτητές, αλλά και της ετήσιας αυτοαξιολόγησης των μελών ΔΕΠ, μέσα από ένα ηλεκτρονικό σύστημα που αναπτύχθηκε. Τα στεγανά κατάλοιπα του θεσμού της έδρας έσπασαν. Δημιουργήθηκαν 200 θέσεις εργασίας μεταπτυχιακών φοιτητών, όπου οι χώροι διατίθεντο από το τμήμα, ανήκαν στο τμήμα και όχι σε συγκεκριμένα εργαστήρια. Πέρα από τον προφανή εξορθολογισμό διανομής πόρων, μια τέτοια λογική παρέπεμπε στο τμήμα και όχι σε αποκομμένα εργαστήρια ή καθηγητές.

Το τέλος της δεκαετίας του 2000 βρήκε το τμήμα με ένα νέο μεγάλο αμφιθέατρο, δύο μικρότερα, και μ' ένα αναγνωστήριο που χρηματοδοτήθηκε από τα δίδακτρα των μεταπτυχιακών. Ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα που απευθύνονταν σε πτυχιούχους επαγγελματίες με δίδακτρα, και ένας αριθμός μεταπτυχιακών προγραμμάτων όπου τα δίδακτρα δεν ήταν υποχρεωτικά, αλλά όποιος δεν ήθελε να πληρώσει έπρεπε να προσφέρει βοηθητικό έργο στο τμήμα.

Ήταν μία δεκαετία όπου το Τμήμα εμπλουτίστηκε με νέους υψηλής στάθμης καθηγητές, με εισροή μεγάλου αριθμού χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, με δημοσιεύσεις στα σημαντικότερα περιοδικά και συνέδρια, με διεθνείς διακρίσεις και βραβεία. Μέσα σε μία δεκαετία, όχι μόνο το τμήμα ήταν αναγνωρίσιμο στην Ελληνική κοινωνία και αποτελούσε, πλέον, μία από τις πρώτες επιλογές των υποψηφίων, αλλά το 2010 και για τρία συνεχή χρόνια το τμήμα συγκαταλέγονταν στα 80-100 κορυφαία στον κόσμο. Ένας πραγματικός άθλος για τα Ελληνικά, και όχι μόνον, δεδομένα. Ένα πυκνό γίνεσθαι συλλογικής προσπάθειας με την ηγετική παρουσία και έμπνευση του Θωμά. Ήταν η ψυχή του εγχειρήματος. Αλλά και η καρδιά, που φρόντιζε να κρατιούνται οι κτύποι στο ρυθμό τους.

Τώρα που πέρασαν τα χρόνια και κοιτάω πίσω και αναμοχλεύω το παρελθόν, που αξιολογώ τι άξιζε από αυτά που έκανα, για να το κρατήσω, και τι όχι, για να το πετάξω, νοιώθω τυχερός που μου δόθηκε η ευκαιρία να βιώσω εκείνο το γίνεσθαι και που υπήρξα μέρος εκείνης της συλλογικής προσπάθειας. Και πάνω απ' όλα τώρα ξέρω, βιωματικά, ότι ΝΑΙ πράγματα μπορούν να γίνουν, ΝΑΙ οράματα μπορούν να πραγματοποιηθούν, αρκεί να δούμε λίγο πιο πέρα από το «εγώ» και να το εντάξουμε στο «εμείς», που με τη σειρά του θα φωτίσει και θα προβάλει και το «εγώ». Ίσως αυτό το βίωμα να είναι και η σημαντικότερη εμπειρία και γνώση που θα ήθελα να «αφήσω» ως παρακαταθήκη, τώρα που έφυγα, στους φοιτητές μας αλλά και στους νεότερους συναδέλφους που πήραν τη σκυτάλη από μας τους παλιότερους.

Και ΌΛΟ αυτό, δύσκολα μπορώ να φανταστώ ότι θα είχε γίνει πραγματικότητα χωρίς την ισχυρή ηγετική παρουσία του Θωμά, που όμως ποτέ δεν έχασε την ανθρώπινη διάσταση και πάντα συνοδευόντανε από το γέλιο του. Δεν θα είχε γίνει πραγματικότητα χωρίς την παρουσία του Θωμά του φίλου, του συνάδελφου, του επιστήμονα, του Δάσκαλου.

Θωμά ευχαριστούμε.